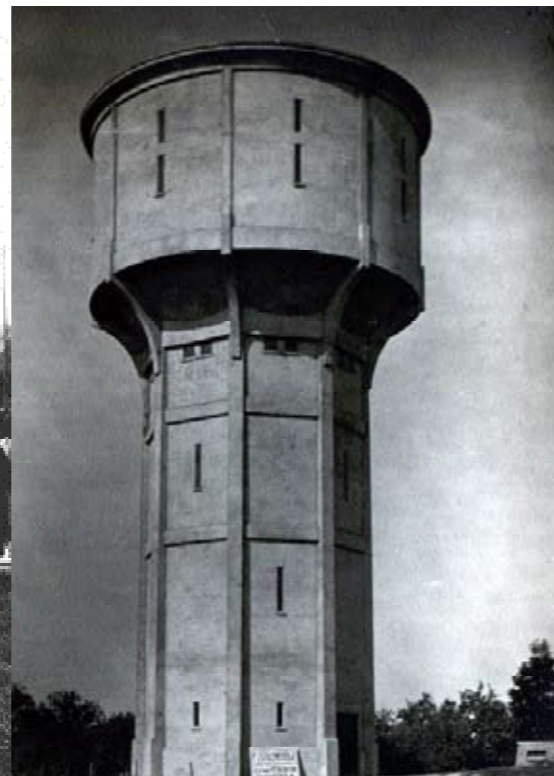

Vroeger

Zusters- en leerlingen verloskunde tijdens de processie bij de inzegening van de kapel van de vroedvrouwschool op 8 juli 1935.

Het reeds lang verdwenen hoogwater-reservoir (watertoren) op de Heerlerbaan. Deze had een inhoud van 600 kubieke meter en werd gebouwd door de firma Stulemeijer te Breda. De foto is uit 1915.

Waar Heerlenaren hun water haalden:

Heerlerbaan

door Roelof Braad
Roelof Braad is stadshistoricus van Heerlen en bereikbaar bij het Heerlense Stadsarchief.

Foto's: collectie Stadsarchief Heerlen.

'Rare jongens, die Romeinen' verzuchtte Obelisk menigmaal. Hij sprak dat uit in de tijd dat er bewoning bij de Heerlerbaan ontstond. Al in de Romeinse tijd was de Heerlerbaan een belangrijke verbindingsweg richting Aken-Trier. Tot aan de komst van de autoweg in de jaren zestig van de de twintigste eeuw liepen en reden heel wat Heerlenaren via deze weg naar Aken voor hun inkopen, om kolen te halen in het land van Ter Heiden maar ook om er geld te lenen.

Het was al decennia lang bekend dat de Heerlerbaan zeker van Romeinse oorsprong moest zijn. Toen archeologen er in 1921 sporen Romeinse bewoning ontdekten, kwam de bevestiging. Bij de Horicherhof (genoemd naar de 14e eeuwse familie Van Horrich) werden een Romeinse villa opgegraven. Van deze villa heeft men een nauwkeurige reconstructie kunnen maken die is te bezichtigen in het Thermenmuseum. De grond om de villa werd ontgonnen en de opbrengsten van de akkers moeten de graanschuren voor de bevoorrading van de Romeinse legers goed gevuld hebben. Na de Romeinse tijd is de villa in onbruik geraakt, maar al vroeg in de Middeleeuwen blijkt dat de ontginning (weer) in gebruik was.

Het is niet verwonderlijk dat de Romeinse oudgediende legionair juist deze plek uitkoos om zich te vestigen. Hij bouwde de villa vlak bij de koude bronnen van de Caumberbeek. Om goed te leven heb je veel zuiver water nodig, een wijsheid zo oud als de mensheid. De Romeinen waren dol op het water van de Caumberbeek. De eerste bronnen liggen (nu onder de grond) in de buurt van de Horricherhof (bij de Bronstraat), de meer voedende bronnen in de Onderste Caumer (daar zijn ze nu nog goed te zien) en bij de vijvers van de Schiffelerhof. Het water was zo zuiver dat de Romeinen een waterleiding aanlegden om de thermen en huizen in Coriovallum (het centrum van Heerlen) van water te voorzien.

De familie Hundscheid voor hun café op de Heerlerbaan.

Zo 'raar' waren die Romeinen dus nog niet. Die waterleiding, een gegraven greppel richting centrum vanaf hoeve de Erk, werd later gebruikt als het zogenaamde 'Vlot'. De molenaar van de Caumeroliemolen was van oudsher belast met het openzetten van de sluis voor de waterversing van de waterpoelen om het middeleeuwse landsfort, omdat de sluis bij zijn molen lag.

Het water van de beek was in de 17e eeuw nog zo zuiver dat er kreeft gevangen werd. Kreeft was blijkbaar een uitgezochte lekkernij voor de toenmalige bestuurders. Zowel de drossaard als de voogd van het Land van Valkenburg hadden een opzichter over de beken en de kreeftenvangst benoemd, waardoor een geschil op de oudste rechten tussen

deze bestuurders natuurlijk niet kon uitblijven. Maar ook de eigenaren van de molens stroomafwaarts, de oudste daarvan is de Caumermolen, hadden vaker ruzie met de Heerlense bestuurders.

Aan het begin van de 19e eeuw was er een grote politieke rel. Door het 'Vlot' was er onvoldoende water om die molens draaiende te houden. 'Geen water, geen brood' constateerden de molenaars. De gemeenteraad besloot uiteindelijk op 19 augustus 1819 om 'het vlietend water, genaamd Vlot...' voortaan alleen van 's zaterdags 12 uur tot 's zondags 12 uur te laten stromen. Deze situatie heeft voortbestaan tot aan de komst van de waterleiding. Vrijwel alle bewoners van de Heerlerbaan haalden tot die tijd hun water bij de bronnen van de Caumberbeek. Van die bronnen lag de 'Droep-naas'

bij Binnenplaats van een hoeve op de Beitel in 1964.

de hoeve Corisberg. Daarnaast was er een bron tegenover de boerderij 'De Droepnaas', Corisbergweg 119. Op deze bron bouwde de gemeente in 1866 een put, zodat men voortaan water kon halen dat enigszins beschermd was tegen verontreinigingen. De put, die in 1905 van een zwengelpomp werd voorzien, voldeed in 1933 niet meer. Pas toen werd ook waterleverancier Heerlerbaan op het waterleidingnet aangesloten. Door de vondst van 'een prise d'eau' bleef het gehucht Caumer waterwingebied voor de groeiende stad Heerlen.

Met de aanleg van de waterleiding en de bouw van het pompstation bij de Eisenhowerstraat (voorheen Kookerstraat) / Corisbergweg was in 1907 begonnen. Om nog meer water aan te boren voor de groeiende vraag werd in 1908 uit Engeland een wichelroedeloper besteld, ir. Henry Chesterman, om de beste plaats voor de boring van een meer waterleverende bron te bepalen. Hij vond een bron die 27 m³ water

per uur leverde. In juni 1908 werd het waterleidingbedrijf met ca. 100 aansluitingen in gebruik genomen. Al in 1914 werd het eerste pompstation verbouwd en van zwaardere pompen voorzien en ook het klein pompstation Onderste Caumer aangelegd, bij de Caumermolen. Kort daarna is ook de 27 meter hoge watertoren gebouwd die lange tijd het beeld van Heerlerbaan bepaalde. De toren met een doorsnede van 11 meter werd in precies zeven maanden gebouwd, van 8 maart tot 8 oktober 1915. In 1974 werd een deel van de toren afgebroken en het resterende gedeelte verbouwd tot pompenkamer. Heerlerbaan bleef niet lang hoofdleverancier van water voor de zich steeds uitbreidende stad. Voor de Tweede Wereldoorlog al was het water uit de Caumer onvoldoende voor de groeiende stad en mede door het mijnwater van de Wilhelmina te vervuild om nog ongezuiverd voor consumptie te gebruiken.

De zich uitbreidende mijnstreek had ook gevolgen voor Heerlerbaan. De wijk kreeg vanaf 1918 uitbreiding, toen voor de huisvesting van mijnwerkers tot aan de Tweede Wereldoorlog zo'n 214 huizen werden

gebouwd door Woningvereniging Heerlerbaan. Daarna zou het tot eind jaren zestig duren voor de wijk in de plannen Bautscherveld en A gen Giesen aanzienlijk werd uitgebreid. De flats bij de Rukkerweg kwamen kort daarna.

De uitbreiding van het inwonertal leidde er toe dat Heerlerbaan de derde parochie van Heerlen werd. De eerste steen voor de St. Josephkerk legde pastoor Erens op 6 augustus 1916. De wijding van kerk en parochie was op 28 oktober 1917. De toren werd pas in 1927 gebouwd. Door mijnschade moest de kerk in 1957 worden afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe parochiekerk waarvoor deken Bemelmans van Heerlen op 27 oktober 1957 de eerste steen legde. Die kerk werd versierd met vele kunstwerken van parochielid en bekend Heerlens kunstenaar Sjef Drummen. Toch dankt Heerlerbaan zijn bekendheid veel meer aan de instelling waar decennia de meeste kinderen van de mijnwerkers en andere bewoners van de mijnstreek werden geboren: de 'Vroedvrouwenschool' aan de Zandweg. Voor deze vrouwenkliniek werd door koningin Wilhelmina op 25 september 1920 de eerste steen gelegd. De St. Elisabethkliniek is vanaf 4 februari 1923 in gebruik geweest tot de verhuizing naar Kerkrade enige tijd geleden. Desalniettemin is de 'baan' naar Heerlen nog steeds een van de drukke verkeersaders van de stad.